

Το κυνήγι στο Βυζάντιο

/ [Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός](#)

Το κυνήγι είναι μια δραστηριότητα σύμφυτη σχεδόν με την εμφάνιση των πρώτων ανθρώπων, άρρηκτα συνδεδεμένη με την εξέλιξη του ανθρώπινου είδους, άλλοτε ως τρόπος εξασφάλισης τροφής, άλλοτε ως μέσο παιδείας των νέων ή ως μέρος της παράδοσης και της κουλτούρας του. Με την αλληλοδιαδοχή των πολιτισμών οι Ρωμαίοι εντάσσουν το κυνήγι στο γραπτό τους δίκαιο και επιτρέπουν να ασκείται απ' όλους τους ελεύθερους πολίτες. Το κυνήγι όμως στις αυτοκρατορίες διαφοροποιείται ως προς την κοινωνική του διάσταση και αποκτά περισσότερο τον χαρακτήρα επίδειξης δύναμης και εξουσίας από τους άρχοντες. Έτσι και στα βυζαντινά χρόνια διαφορετικά κυνηγούν οι κατώτερες τάξεις και διαφορετικά οι ανώτερες και ο αυτοκράτορας.

Οι άρχοντες οργανώνουν ομαδικά κυνήγια που συχνά κινητοποιούν πολλούς ανθρώπους με διαφορετικούς ρόλους (θηρευτές, κυναγωγούς, ιεροκοθήρες, κ.α.) και το κυνήγι παίρνει διαστάσεις πολεμικής επιχείρησης. Στο πρόσωπο του συμβόλου των ακριτών, Βασιλείου Διγενή Ακρίτα το κυνήγι υμνήθηκε ως ανδραγάθημα.

Αντίθετα οι φτωχότεροι, συνήθως άνθρωποι της υπαίθρου, ασχολούνται κυρίως με το κυνήγι μικρών θηραμάτων χρησιμοποιώντας μέσα που χρειάζονται περισσότερη επιδεξιότητα παρά μυική δύναμη (παγίδες, κλπ).

Εκτός των άλλων το κυνήγι συμβάλει στην κοινωνική συνοχή της ομάδας και

εξακολουθεί να αποτελεί προστρατιωτική εκπαίδευση. Επίσης, με βάση έρευνες από κείμενα και εικόνες αποτελεί τρόπο ψυχαγωγίας συνοδευμένο από σχετικό συμπόσιο. Γεγονός που δείχνει την κοινωνική και πολιτιστική του διάσταση (Σινάκος Α.).

Αξίζει να επισημανθεί, ότι και στη χριστιανική θρησκεία τα θηράματα και οι κυνηγοί, ως πλάσματα της δημιουργίας, έχουν τους προστάτες αγίους τους, όπως ο Άγιος Ευστάθιος για τους ελληνορθόδοξους και ο Άγιος Ουβέρτος για τους καθολικούς.

Είναι γνωστό από πολλές πηγές το πάθος των Βυζαντινών για το κυνήγι. Το παράδειγμα έδιναν πρώτοι οι αυτοκράτορες, κυρίως από την εποχή των Κομνηνών. Τα παλάτια στολίζονταν με ψηφιδωτά που παρίσταναν κυνηγετικές σκηνές. Ο Νικήτας Χωνιάτης λ.χ. περιγράφει τις τοιχογραφίες των ανακτόρων του Ανδρόνικου: «Και ην κυνηγέσια ζωγραφούμενα, κλωγμός πτηνών, θωΰσμός κυνών, ελαφηβολία και λαγού θηρεύσεις και χαυλιόδους σους διακοντιζόμενος και ζούμπρος διελαυνόμενος δόρατι και βίος αγροτικός και σκηνίτης και εστίασις εκ των θηρευομένων σχέδιος και αυτός Ανδρόνικος μυστίλλων αυτοχειρί κρέας ελάφιον ή κάπρου μονάζοντος και οπτών περιφραδέως πυρί και τοιαύθ' έτερα».

Το κυνήγι ήταν «επιστήμη και εκστρατεία», όπως αποκαλύπτουν τα διάφορα «ιερακοσόφια και κυνοσόφια» και ο μέγας αριθμός των ειδικευμένων προσώπων που έπαιρναν μέρος, δούλων και ελευθέρων. Ήταν οι «κοιτασταί», οι «σκοπέις», οι «παγανευταί», οι «ιερακάριοι», οι «πετρινάριοι», οι «σκυλογάγγοι»,. Ο Ανδρόνικος ο Νέος έτρεφε 1400 λαγωνικά (ζαγάρια, ιχνεύτορες και

χονδρόσκυλους) και χίλια γεράκια (πετρίτες της Ζαγοράς, «φαλκώνια» της Θεσσαλονίκης, «συγκούρια» της Μυτιλήνης, «οξυπτέρια» του Διδυμοτείχου). Έτσι εξασφάλιζαν και το κρέας τους, με το κυνήγι, αγαπημένη απασχόληση των ανδρών που τους παρείχε συνάμα ευκαιρίες για προσωπική διάκριση. Κυνηγούσαν με σκυλιά και γεράκια. Δεν περιφρονούσαν όμως και άλλες μεθόδους όπως τις παγίδες, τα δίχτυα και τις ξωβεργες.

Τις κυνηγετικές συνήθειες των Βυζαντινών υιοθέτησαν οι Τούρκοι μετά την άλωση.

Τα πουλιά και το κυνήγι στον ελλαδικό χώρο μέσα από τις μαρτυρίες των περιηγητών

Την άνοιξη του 1436 ο Cyriaco de Pizicollì περιγράφει μια κυνηγετική εκδρομή στο Άκτιο: «Η άλλη μέρα ήταν της Αρτέμιδος με τις φαρέτρες. Ολοκάθαρος ουρανός. Συναντηθήκαμε στα δάση του Ακτίου με τον έπαρχο της Λευκάδος Ιάκωβο Ρούφο, πολύπειρο κυνηγό. Εφοδιασμένοι με πολλά βέλη και άλλα κυνηγετικά όπλα, με γοργοπόδαρα και νευρώδη λαγωνικά και γρήγορα άλογα εξασκημένα στο κυνήγι εψάλαμε αυτή την προσευχή στην Αρτέμιδα: Άκουσε, βασίλισσα, του Δία κόρη, με τα πολλά ονόματα, ταχύποδη, εσύ που χαίρεσαι τις σαΐτες και περπατάς τη νύχτα, δός μας...»

Τον επόμενο χρόνο 1437, το Σεπτέμβριο μήνα, ο Κυριακός στην πορεία του προς το Μυστρά περιγράφει: «Σήμερα (24 Σεπτεμβρίου) ενώ βαδίζαμε από την πόλη Αρκασάνα για το Μυστρά, βλέπουμε ένα νεαρό Σπαρτιάτη, ψηλόκορμο και πανέμορφο, που τον έλεγαν Γεώργιο Χοιρόδοντα. Λένε γι' αυτόν πως ενώ κυνηγούσε στους λόγγους μ' άλλους πέντε βρέθηκε μπροστά σ' ένα αγριογούρουνο. Και τότε ο νέος μ' ένα πήδημα γαντζώθηκε στην πλάτη του θηρίου και το σκότωσε χτυπώντας το με το ρωμαλέο του χέρι. Μια άλλη φορά σήκωσε με το ένα μπράτσο δύο άντρες και τους μετέφερε κάμποσο στα αμπέλια. Και καθώς βρεθήκαμε στην όχθη ενός ποταμού ο νεαρός αυτός Σπαρτιάτης, για να με βοηθήσει και να δείξει την καλή του καρδιά με πήρε κάτω από τη μασχάλη του και με πέρασε αντίκρυ».

Και ο Ισπανός ευγενής Pedro Tafur στην Τραπεζούντα κατά το 1460 σημειώνει: «Οι Έλληνες είναι μεγάλοι κυνηγοί. Χρησιμοποιούν λαγωνικά και γεράκια».

Το 1546 ο Γάλλος περιηγητής Jean Chesneau ευρισκόμενος στη Χίο σημειώνει για τις ήμερες πέρδικες ότι αποτελούν μαζί με τα μαστιχόδεντρα τα αξιοπερίεργα του νησιού και προκαλούν εντύπωση σ' όλους τους ξένους: «Στην Ελλάδα οι πέρδικες είναι εξημερωμένες όπως σε μας οι όρνιθες. Υπάρχουν δύο είδη: με κατακόκκινο ράμφος και με μαύρο. Υπάρχουν και μπεκάτσες που οι Χιώτες αποκαλούν ορνιθοσκαλίδες (οι Κρητικοί τις λένε σκαλόρνιθες).

»Τις πέρδικες τις πιάνουν μικρές και τις τρέφουν όλο το χειμώνα. Όταν μεγαλώσουν τις αφήνουν ελεύθερες στα βουνά να βοσκήσουν συντροφιά με τις

άγριες. Το βράδυ έχουν σμίξει άγριες και ήμερες. Οι δούλοι τις βλέπουν από μακριά και κράζουν τις ήμερες «έλα δω, έλα δω, καρδούλα μου». Και τότε κάθε μια τρέχει στο σπίτι του αφεντικού της, ενώ οι άγριες πετούν στα βουνά τους

Ο Κωνσταντίνος Μανασσής γράφει για τη σπουδαιότητα του κυνηγιού:

<<Οι ιππασίες και τα κυνήγια και όσα άλλα παρόμοια έχουν επινοήσει οι άνθρωποι, δεν συμβάλλουν μόνο στην ενδυνάμωση των σωμάτων, αλλά ενσταλάζουν ευχαρίστηση και στην καρδιά και γαργαλούν και τις αισθήσεις. Εξάλλου βοηθούν τους ανθρώπους να αντιστέκονται στις ασθένειες, διώχνοντας καθετί ασθενικό και δοηγώντας τους προς την υγεία. Επιπλέον, τους εθίζουν στα πολεμικά, διδάσκοντάς τους να ιππεύουν και να επελαύνουν και να κρατούν την παράταξη και να μη βγαίνουν από τη φάλαγγα. Τους ασκούν στην καταδίωξη και στο να στρίβουν δεξιά και αριστερά, άλλοτε να αφήνουν τα άλογα και με χαλαρά τα χαλινάρια να τα προτρέπουν στον καλπασμό, κι άλλοτε να τα πιέζουν και να τα συγκρατούν σφίγγοντας τα χαλινάρια, τα φτιαγμένα από πυρόκαυστο σίδηρο. Αυτά είναι, θα λέγαμε, μια μέτρια άσκηση, που προετοιμάζει για τις μεγαλύτερες. Αυτά δεν είναι ανδροκτόνα μάχη, είναι Άρης άοπλος, που δεν έχει χέρι βαμμένο στο αίμα ούτε δόρυ αιμοσταγές. Είναι λοιπόν καλά όλα αυτά, και οι μόνοι στους οποίους δεν αρέσουν και που δεν τα θέλουν είναι όσοι δεν αρέσκονται στο ωραίο>>.

Οι Βυζαντινοί είχαν αδυναμία στα θηράματα, γνωστά για τη νοστιμάδα τους. Πρώτη θέση στον κατάλογο κατείχαν τα αγριοκάτσικα, ακολουθούσαν τα ελάφια, οι λαγοί, τα αγριογούρουνα, και τα διάφορα πουλιά. Καλύτερο θεωρούσαν το κρέας του ελαφιού, αλλά οι γιατροί της εποχής το θεωρούσαν δύσπεπτο και κακόχυμο, ενώ τον λαγό αν και σκληρός τον έκαναν κρασάτο ή ξιδάτο (στιφάδο) , αλλά τον έτρωγαν και ψητό. Το μήνα Δεκέμβριο, έτρωγαν και λαγό, παρόλο που ήταν σκληρός και δύσπεπτος. Για να εμπλουτίσουν τη γεύση του λαγού, τον έβραζαν και με χοιρινό κρέας, ή με κρασί και μυρωδικά.

Ένδειξη πλούτου αποτελούσε στα γεύματα η ύπαρξη ελαφιών, ζαρκαδιών και αγριόχοιρων

Θάνατοι αυτοκρατόρων σε κυνήγι

Ο Βασίλειος Α΄, σε ένα κυνήγι στη Θράκη δέχθηκε την επίθεση ενός μεγάλου ελαφιού που τον έριξε από το άλογο και καθώς τα κέρατα μπλέχτηκαν στη ζώνη του αυτοκράτορα, τον έσυρε για 16 μίλια. Ένας από τους υπηρέτες τελικά τον πρόλαβε και έκοψε με το μαχαίρι του τη ζώνη απελευθερώνοντάς τον. Αλλά ο Βασίλειος, μέσα στην ταραχή του, νόμισε ότι ο σωτήρας του προσπάθησε να τον σκοτώσει και διέταξε τον άμεσο αποκεφαλισμό του. Το συμβάν δεν φάνηκε στην αρχή να του είχε προκαλέσει κάποιο σοβαρό τραυματισμό, αλλά λίγο αργότερα, ίσως λόγω του ισχυρού σοκ ή πιθανόν από εσωτερική αιμορραγία, πέθανε. Με αυτόν τον επεισοδιακό τρόπο τερματίστηκε η πολυκύμαντη ζωή ενός ανθρώπου που από σταβλίτης σε χωριό της Μακεδονίας, κατόρθωσε να γίνει ένας από τους πιο σημαντικούς αυτοκράτορες του Βυζαντίου.

Ένας άλλος σπουδαίος αυτοκράτορας ο Ιωάννης Κομνηνός πέθανε το 1143 σε κυνηγετικό ατύχημα στα βουνά της Κιλικίας όταν γρατζουνίστηκε κατά λάθος από ένα δηλητηριασμένο βέλος που είχε βγάλει από ένα πληγωμένο αγριογούρουνο. Επακολούθησαν οι συνήθειες φήμες και υποψίες ότι στην πραγματικότητα δεν ήταν ατύχημα, αλλά δολοφονία, δεν υπήρχαν όμως κίνητρα ούτε ύποπτοι για μια τέτοια ενέργεια.

του Θάνου Δασκαλοθανάση

Πληροφορίες από:

*Το κυνήγι στους κλασικούς και βυζαντινούς χρόνους,
Θεοφάνης Καραμπατζάκη, Δασολόγου & Μηχανολόγου*

Το κυνήγι δια μέσου των αιώνων

Κυριάκου Σιμόπουλου “Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα”

Κωνσταντίνου Μανασσή, έκφρασις κυνηγεσίου γεράνων

Πηγή: vizantinaistorika.blogspot.gr